

Щрихи към психологическия портрет на „борците за чистотата на Православието“

Автор Свещеник Александър Васютин

През последните десетина години се оформи характерният образ на „борца за Православие“ (наричан по-нататък за краткост „борец“). „Борците“ са твърде шарена група, те често имат противоположни един на друг възгледи, които, ако не са диаметрално противоположни, то поне е трудно да се съчетаят един с друг. Те не са съгласни помежду си по всички въпроси – често се критикуват взаимно за свои убеждения,

нямат никаква структурна организация. Даже напротив – раздробеността е тяхна отличителна черта. У нас към основния контингент се числят всевъзможните групи царебожници, диомидовци, антиикуменисти от всички калибри, поборници за канонизацията на Иван Грозни, отделно на Сталин, т.нар. зилоти преди всичко монаси. Веднага трябва да отбележим, че разглежданият от нас „борец“ е явление, характерно не само за религиозните среди. Нека си спомним за пламенните болшевики-революционери, готови на смърт за идеите, в които вярвали.

„Борците“ се отличават с общ и постоянен алармизъм – това е тревожно-загрижено състояние, изразяващо се в перманентно невротично очакване на предателство на Православието от страна на църковната йерархия. Тук спада и паническото безутешно очакване на идването на антихриста и края на света. Да подчертаем, че повечето памфлети, писани от „борци“, са проникнати именно от алармизъм, въпреки че авторите трудно могат да бъдат заподозряни в злонамереност и неискреност. Непоколемимата, абсолютно искрена убеденост в собствената правда определя главното съдържание на термина „борец“. В съветската митология борци се наричаха непогрешимите вождове на партията на болшевиците начело с Улянов-Ленин, който според уверенията на митотворците никога не грешал. Тази непогрешимост е отличителна черта и на днешните „борци“. Например, разсъждавайки за бедите на нашата Църква и държава, „борците“ говорят не за причините, а за виновниците. Излиза така, че ние, народът, с нищо не сме съгрешили, във всичко сме свети и непорочни. Така изглежда общият за тях принцип на екстериоризацията на злото, който влиза в пряко противоречие с евангелското учение за покаянието. Няма за какво да се каем – виновни за положението са масоните, икуменистите и глобалистите.

Следващата особеност на техния начин на мислене е използването на метаезик, който те използват не за обръщане към интелекта на събеседника, а към скритите пластове на неговото подсъзнание, тоест, към психиката. Алармизмът е именно явление с психологически характер. Точно заради обръщането на този метаезик към психиката, към емоциите, а не към разума, всички научно-богословски сражения с „борците“ стават напълно безсмислени, тъй като разговорът се води на различни езици. Психическите усещания не се поддават на разубеждение и колкото и да е изкусен и ерудиран полемистът, който се

опитва на езика на интелекта да опровергае паническия алармизъм на „борците“, той няма да има успех. Убедеността, че в йерархията са се внедрили предатели на Православието, които мечтаят да се обединят с католиците и протестантите, е силна дотолкова, доколкото е не-разумна. Защото идеите, с които борави обикновеното дискурсивно мислене, могат да бъдат опровергани по пътя на добрата аргументация и изнасянето на факти. Докато в сферата на психическата дейност нито аргументите, нито фактите имат някакво значение, защото това, което аз чувствам, може би никой никога няма да почувства, а да се докаже чувство е невъзможно.

Нека илюстрираме това наблюдение с един житейски пример. Една жена се обръща към един познат свещеник и го пита, как се е случило за патриаршески местоблюстител да бъде избран митрополит Кирил. Отецът се позаинтересувал с какво точно не е съгласна с него, а тя му отговорила, че по принцип в него има нещо, „което не е съвсем така“. Метаезикът на „борците“ се характеризира, както и в много тоталитарни секти, с наличието на ключови понятия-знаци, които, когато бъдат вербализирани, предизвикват у тях цяла поредица психологически реакции, като чувство на гняв, негодувание или обратното – уважение и солидарност. Достатъчно е да произнесете думи като „икуменизъм“, „Ватикана“, „глобализация“ от една страна, а от друга – „цар“, „старци“ и „Трети Рим“. Ключовите понятия могат да станат причина за „петминутен гняв“, а в други случаи предизвикват у бореца благушно настроение.

Именно по силата на преобладаващата емоционално-психическа активност над рационалната, при този тип хора се наблюдават и други особености, пораждащи друг вид проблеми. Много от „борците“ често пъти се оказват неспособни за творческа и въобще за успешна професионална дейност, за създаване на семейство, за послушание, у тях се забелязва неуравновесеност, бърза смяна на настроенията, липса на дисциплина. След кратък обзор на маргиналните блогове и форуми, посветени на тематиката на предстоящия Поместен събор, се убеждаваш, че най-непримиримите противници на икуменизма и контактите с еретици стоят в интернет с денонощия. Кога им остава време да работят, да се занимават със семействата си и т.н.?

Неразвитата интелектуална дейност на главния мозък, компенсирана с различни психически явления, често прераства във фобии, натрапчиви състояния, мания за преследване, които правят подобни хора практически неспособни на диалог. Те просто не изпитват потребност от него, бидейки априори убедени в крайната правота на своите душевни преживявания, изразяващи се по правило в дълги монолози. Откъдето произтича потресаващата некомпетентност на редица борци, които с лекота дръзват да разсъждават на богословски, канонични и църковно-исторически теми. Без да обръщат внимание на очевидната абсурдност и нелепост на църковно-историческите и канонични конструкции на бившия Чукотски епископ Диомид (Дзюбан), неговите писания намериха своите немногочислени, но достатъчно гласовити поддръжници, защото в тях ги привлякоха не ясно аргументираните знания, а аурата на самия този „борец“ – такъв, каквито са и те.

В хода на богословския разговор такива хора лесно могат да привеждат в оправдание на своята позиция политически и исторически аргументи, без да изпитват ни най-малка неловкост за неадекватността на такива формулировки в рамките на богословския диспут. Като говорят за подвизите или учението на светците, те могат да изваждат от контекста едни мисли и събития, оставяйки

при това съвсем равнодушни към други, способни да направят техните доводи уязвими. Излиза, че тяхната цел, както и при ранните йезуити, оправдава средствата. Така например, в няколко московски храма може да купиш диска „Беседи за истинския и лъжливия език“ на дфн Татяна Миронова, където авторът без много заобиколки заявява, че оригиналният език на Новия Завет е бил църковно-славянският, а руското Синодално издание на Библията, е представете си, изготвено въз основа на масонските (sic!) преводи на Свещеното писание. Т. Миронова твърди, че апостол Павел в посланието си към Римляни (13:1) призовава към послушание само на православната власт, защото само тя е от Бога и никоя друга. Авторката не може да не знае, че апостолът се е подчинявал на римската езическа власт във времена, когато за православна власт не може да става и дума. Дръзвайки да тълкува лъжливо Свещеното Писание, авторката извършва смъртен грях, но това не е страшно за Т. Миронова – тя си е внушила, че притежава пророческа свръхзадача, върху която, видимо, категорията на греха не се разпростира.

В този смисъл важното е, че „борците“ провъзгласяват идеи, в които вярват, което ги отличава от обикновените мнения. Така идеите стават вярвания, което те по своята природа не бива да бъдат, ако си спомним известната книга на Ортега-и-Гасет.

Всеки богословски спор с „борците“ неминуемо придобива политически дискурс и се оказва, че на фона на явното им равнодушие към богословието, те изведнъж демонстрират неподправен интерес и някакви познания в тази област, между впрочем, далеч от основателността. Затова не е чудно, че в храмовете може често да чуеш даже проповеди и разговори за ненужността на образованието, за вредата от възгордящото знание. За какво е всичко това, когато главното е да бъдеш „борец“, да воюваш за „правото дело“, да си болтче и винтче в единната машина на борбата. Така политическият аспект плавно прелива във войнствен и даже войнстващ. Нерядко от устата на тези хора може да се чуят проклетия по адрес на едни или други църковни или държавни лица. Погрешно тълкувайки дълга на православния да бъде воин Христов, „борците“ по погрешка или злоумишлено интерполират принципа на войствеността във всички области на живота.

Именно крайната политизация, стремежът към демонстративни политически акции, социална активност, митингов стил на изявите най-ярко отличават борците, независимо каква е тяхната идеологическа окраска. Те имат различни идеологии, но обща типология на проявите на духа. Въпреки това, тях ги обединява крайната степен на идеологизация, или, ако ви е угодно, индоктринизация, изразяваща се в готовност да се борят за своето дело с всички възможни средства. При това без сянка на съмнение в собствената правота, защото те искрено вярват в това, което говорят. Но това не е вярата в истинския Бог, а в идола на техните собствени идеи и душевни интуиции, прераснали във вярвания.

Друго нещо, което се набива в очите на внимателния наблюдател, е не просто фактът, че търсенията на „борците“ са изключително светски, но също и тяхната фактическа индиферентност към духовното. Всъщност, на тях не им е интересен духовният опит на отците-пустинници, те не се отличават със стремеж към духовно дело и израстване в Христа – защото тези неща не дават трибуна и микрофон, а именно те са нужни на „борците“, които не желаят да пребивават в „неизвестност“ – те искат съратници и слава. Прочетете които и

да са от опусите на Диомид и ще се изпълните с тягостното чувство, че сте се запознали с предизборната агитация на поредната опозиционна партия. Тези и много други примери могат лесно да ни убедят в околоцърковния характер на дейността на „борците“. Църковната тематика на разсъжденията им не е причина, а повод за поредна проява на недоволство. Отстранете икуменизма – ще се намерят други претенции и така до безкрай. Изобличавайки демокрацията като небогоустановена форма на управление, „борците“ изискват последователно въвеждане на същия този демократичен принцип в живота на Църквата, оправдавайки това с нейната съборна природа, преднамерено забравяйки, че епископоцентричната съборност е католичност, а не възможност съборите да се превръщат във фарс.

Сега нека се замислим за смисъла и целта на политизираната и идеологизирана компонента в психологията на „борците“, припомняйки си тяхното равнодушие към същинско духовното. Според мен, „борците“ несъзнателно се стремят към власт (а някои от тях – да се подчинят на тази власт), желаят да станат част от нея, да оказват влияние над хода на световната история, само по своя начин. И те никога няма да се ограничат до опитите да окажат влияние на изборите на следващия патриарх, на Църквата изобщо. На тях им е нужна революция в мащабите на цяла Русия, ако не е на целия свят. В своята ненаситност те стигат и по-далеч – Диомид вече нарече днешната власт в Русия „богоборческа“. За слушащите го този епитет на метаезика се възприема като призив към действие и това дава тонус на спящото до тогава подсъзнание, стимулирайки неговата по-нататъшна възбуда в търсенето на необходимото и логическо неизбежно действие.

Това, което се случва в споменатите от нас кръгове, може да се квалифицира по различен начин: масова истерия, групов психоза. Тези явления, за щастие, не са натрупали критическа маса в нашата Църква и общество, за разлика от периода 17-18 век в руската история, когато цели семейства, спасявайки „старата вяра“ бягаха в сибирските гори, очаквайки възмездието за никонския цар-антихрист и живи се запалваха заедно с децата си. В пензенското село под земята се заринаха няколко десетки души – това все още не е много, разбира се. Но те оставиха след себе си носещ се във въздуха определен лъжемесиански импулс и псевдопророчески патос на есхатологичния социално-религиозен протест, който неминуемо ще се прояви и в бъдеще, а и отдавна действа в „борците“. Невъзцърковеността на широките маси от населението е утежняващ фактор – толкова по-лесно те могат да бъдат подкупени от призивите на поредната генерация „борци“, в какъвто и цвят да са те и под каквито и знамена да вървят. Опасността се състои в това, в един прекрасен ден „борците“ да станат широки маси.

Авторът на тези редове е далеч от мисълта да счита всички „борци“ за психично болни или непълноценни. Поразяващо е именно това, че в голямата си част тези хора са искрени и здрави, но заразени в различна степен от флуидите на различни духовни патологии, появили се в резултат на това, че идеите са заели местата на обекта на вярата. Което е още по-жалко и е необходим още по-мъдър пастирски подход за тяхното излекуване.

Хората имат право да имат различни мнения и убеждения, в това число и когато са в Църквата. Никой не призовава към унифициране на мисленето и не налага своите модели на останалите. В Църквата винаги е имало място за здрава критика и дискусии, стига те да не са голословни и да имат логичен

характер. Но в Църквата като Тяло Христово не може да има място за клевета, лъжа и истерия, защото това не е и не може да бъде в Христа. Още веднъж ще подчертая, че, опитвайки се с логични методи да разубедиш повярвалия в своето избранничество „борец“, е безсмислено и невъзможно. Затова и адресирам своите скромни размишления не към тях, а към всички онези, които се молят за единството на Църквата, за нейното настояще и бъдеще, които обичат всички нейни чеда, каквито и възгледи да имат те.